

Економічні науки

УДК 338.48:339.9

Гомольська Наталія Іванівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і фінансів

Львівський інститут економіки і туризму

Гомольская Наталья Ивановна

кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и финансов

Львовский институт экономики и туризма

Homolska Nataliya

Doctor of Economics (PhD), Professor

Lviv Institute of Economics and Tourism

Тимчишин-Чемерис Юлія Василівна

кандидат економічних наук, в.о. доцента кафедри обліку і фінансів

Львівський інститут економіки і туризму

Тымчышын-Чемерыс Юлия Васильевна

кандидат экономических наук, и.о. доцента кафедры учета и финансов

Львовский институт экономики и туризма

Tymchyshyn-Chemerys Juliia

Doctor of Economics (PhD), Associate Professor

Lviv Institute of Economics and Tourism

**ТУРИСТИЧНА ГАЛУЗЬ ЯК СТРУКТУРОУТВОРЮЮЧИЙ ФАКТОР
ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ У СВІТОВЕ
ГОСПОДАРСТВО**

**ТУРИСТИЧЕСКАЯ ОТРАСЛЬ В КАЧЕСТВЕ
СТРУКТУРООБРАЗУЮЩИХ ФАКТОРОВ ИНТЕГРАЦИИ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В МИРОВОЕ ХОЗЯЙСТВО**

TURISM SECTOR AS A STRUCTURAL FUNCTION FACTOR OF THE NATIONAL INTEGRATION ECONOMY INTO THE WORLD HOUSEHOLD

Анотація. Досліджено та обґрунтовано пріоритетність туристичної галузі в складі ринку послуг України та світу. Визначено сутність та особливості туристичної послуги на основі вивчення, селекції та адаптації відповідного понятійного апарату. Запропоновано заходи щодо використання туристичної галузі для активізації глобалізаційно-інтеграційних процесів у національній економіці. Виокремлено галузеві особливості послуг туристичної сфери як консолідатора структурних підрозділів останньої (готелів, авіакомпаній, транспортних агентств, тур бюро тощо).

Ключові слова: ринок послуг, туристична галузь, національна економіка, інтеграція, глобалізація, світове господарство.

Аннотация. Исследована и обоснована приоритетность туристической отрасли в составе рынке услуг Украины и мира. Определена сущность и особенности туристической услуги на основе изучения, селекции и адаптации соответствующего понятийного аппарата. Предложены меры по использованию туристической отрасли для активизации глобализационных-интеграционных процессов в национальной экономике. Выделены отраслевые особенности услуг туристической сферы как консолідатора структурных подразделений последней (гостиниц, авиакомпаний, транспортных агентств, тур бюро и т.д.).

Ключевые слова: рынок услуг, туристическая отрасль, национальная экономика, интеграция, глобализация, мировое хозяйство.

Summary. The priority of tourism industry in the market of services in Ukraine and in the world has been investigated. The essence and the features of the tourist service on the basis of study, selection and adaptation of the relevant

conceptual apparatus are determined. The measures on the use of the tourism industry to intensify the globalization and integration processes in the national economy are proposed. The branch features of tourism services as a consolidator of the structural divisions of it (hotels, airlines, transport agencies, tour bureau etc.) are distinguished.

Key words: *market of services, tourism industry, national economy, integration, globalization, world economy.*

Постановка проблеми. Сучасний світовий розвиток визначає тенденції до співробітництва і взаєморозуміння, загальний рух до спільного, взаємозв'язаного і в кожній окремій частці більш розвиненого і соціально-справедливого світу. Глобальною тенденцією цього розвитку постає проблема у формуванні єдиної гуманістичної, ненасильницької суспільно-економічної формації з чітко окресленими соціально-орієнтованими підвалинами, розвинутими демократичними інститутами, в якій окремі країни, інтегруючись і тісно співпрацюючи між собою у сферах економіки, розброєння, культури туризму, захисту прав людини, екологічної безпеки, прямують до світового господарства як узагальнюючої світової економічної цілісності.

Не менш важливим аспектом, котрий не можна ігнорувати, є визнання того факту, що саме від місця країни у світовому господарстві залежить рівень соціального розвитку і благоустрою населення, яке проживає на її території.

Адже саме фактор гео економічної конкуренції, до якої об'єктивно включена сучасна Україна, формує нові вимоги до держави щодо визначення конкретних позицій країни і її регіонів у світовій економіці та відповідно – які стратегії підтримувати і у які сфери спрямовувати обмежені централізовані ресурси.

Однією з таких сфер, на нашу думку, виступає туризм, розвиток індустрії якого за сучасних умов спрямований на формування

конкурентоспроможності галузі, активізацію глобалізаційно-інтеграційних процесів, підвищення фінансово-матеріального рівня населення країни через зростання рівня зайнятості, удосконалення інфраструктури і комунікацій, використання і промоцію історико-культурного та рекреаційного потенціалу регіонів, стимулювання розвитку суміжних галузей, залучення додаткових інвестицій в економіку країни та поліпшення її реноме в очах світового співтовариства.

Вважаємо, що саме туризм як визначальна складова третинного сектора (сфери послуг) сприятиме інтеграції національної економіки у світове господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою особливостей та перспективи розвитку сфери послуг в Україні займалося багато вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Г. І. Башнянина, А. О. Босак, І. О. Бочан, Т. Д. Бурменко, С. В. Войткл, Н. Н. Даниленко, Б. М. Данилишин, М. В. Довбенко, В. М. Геєць, В. Г. Герасимчук, В. А. Григор’єв, В. С. Іфтемічук, В. В. Козик, І. В. Крючкова, В. І. Куценко, Е. М. Лібанова, М. І. Маниліч, С. В. Мочерний, І. Р. Михасюк, В. М. Опарін, Я. В. Остафійчук, Л. А. Панкова, Т. А. Туренко, В. А. Федосов, А. В. Філіпенко, Г. Д. Шутак та інші. В роботах наведених вище авторів досліджуються методологічні, теоретичні та практичні аспекти розвитку сфери послуг в Україні та світі.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є теоретичне обґрунтування пріоритетності туристичного сегменту в складі ринку послуг України та світу.

Дослідження туристичної галузі в глобальному вимірі дасть можливість усвідомити потенціал розвитку цієї сфери в сучасній економіці та виробити ефективну тактику і стратегію її розвитку у майбутньому.

Актуальність проблеми підтверджується високим ступенем залученості країни в світовий ринок туристичних послуг і наявністю ряду

структурних диспропорцій, які негативно впливають на показники діяльності національної економіки України в цілому.

Опис основного матеріалу дослідження. Починаючи з другої половини ХХ століття і до сьогодення характерним є подальше збільшення масштабів господарської діяльності як окремих країн, так і всієї світової економіки в цілому, але й розширенням зв'язків між різними країнами, поглиблення міжнародного поділу праці.

Вже практично не залишилося країн, які не взаємодіяли б між собою економічно, не були б включені у систему міжнародних (зв'язуючих декілька країн) виробничих відносин і взаємозалежностей. У теперішній час весь світ є ареною взаємопов'язаної господарської діяльності людей.

Сприйняття терміну "Світова економіка" неможливе без попереднього вивчення сутності національної економіки.

Національна економіка окремого господарства і економічні відносини господарюючих суб'єктів даної держави, спрямовані на реалізацію внутрішніх (національних) соціально-економічних цілей та інтересів.

Ще кілька десятиліть тому все видавалося цілком чітким і зрозумілим в такому визначенні: в кожній країні були свої, власні соціально-економічні цілі, які до певної міри могли (або, навпаки, не могли) перетинатися з внутрішніми цілями іншої країни, мати що-небудь спільне.

Однак зараз, на початку третього тисячоліття, неможливо так чітко розділити, розмежувати чисто національні цілі соціально-економічного розвитку окремих держав, які тепер настільки переплетені, взаємопов'язані одна з одною і взаємозалежні, що практично жодна країна не може в теперішній час ставити для себе які-небудь автономні цілі, без їх певного узгодження зі своїми країнами-партнерами, зі світовим співтовариством в цілому.

Виходячи з цього, можна вивести найпростіше визначення світової економіки – сукупність взаємодіючих національних економік окремих держав.

Отже, світове господарство – це сукупність національних господарств, які динамічно розширюють зв'язки і взаємозв'язки, в результаті чого формується суперечлива, але цілісна світова економічна система.

Вивчення і всебічне дослідження багатьох проблем світового господарства має неабияке теоретичне і практичне значення для правильного розуміння процесів, що відбуваються в сучасному світі, окремих його регіонах та осмислення тенденцій загальносвітового розвитку [2, с. 320-322].

Національна економіка є нерозривною частиною єдиного світового економічного простору і саме тому приймає участь у світовому відтворювальному процесі, і, природно, реалізація товарів на світовому ринку певною мірою опосередковує цей процес. Питання лише в тому, наскільки значною мірою?

Розгляд цього питання з позицій суспільного поділу праці засвідчує недостатній рівень виконання національною економікою своїх господарських всесвітніх обов'язків, оскільки світовий відтворювальний процес в силу об'єктивного суспільного поділу праці наділяє економічні структури, зокрема, і будь-яку національну економіку, відповідними виробничими зобов'язаннями.

За наявністю багатоманіття форм поділу праці відкриваються гігантські можливості щодо захоплення різноманітних ніш у геоекономічному просторі. А для цього необхідно посилити сприйнятливість національного господарства до новітніх тенденцій розвитку світогосподарської сфери.

На нашу думку, у національній економіці як складовій частині світового господарства задіяні практично всі атрибути сучасного світового

господарства. Проблема полягає у тому, що розвиваються вони повільно, а в окремих випадках ще тільки формуються.

Це відноситься, зокрема, до такої новітньої форми товару як товар-програма, що становить таку форму товару, за якої предметом зовнішньоекономічної угоди виступає комплекс функціонального або технологічно-взаємопов'язаних між собою різних підприємств, об'єктів, споруд, систем і т.ін. Необхідною компонентою товар-програми є чітко окреслена інтелектуалізація.

Друга особливість, яка принципово виокремлює товар-програму з усієї товарної маси – це якісно нова роль послуг, які надає продавець такого товару покупцеві.

Особливого значення набуває сама комплектація товаро-речевидного складу: частка послуг сягає 100% і власне послуги опосередковують всі сторони угоди і набувають гіпертрофованого характеру. Адже однією з умов успішного здійснення програми виступає виконання значного обсягу робіт, пов'язаних з інформаційним забезпеченням наступної угоди, з необхідністю формування цілої системи різноманітних експортно-імпорتنих зв'язків, налагодженням таких товаропровідних каналів, які дозволили б у стислі строки "пропустити" значну масу послуг і товарів на базі як діючих транспортних, страхових компаній і кредитних установ, так і новоутворених для реалізації товар-програми. Стимулом такого процесу слугує доступ до світового доходу і можливості переливу частини його для поповнення національних доходів [7, с. 134-138].

З огляду на вище наведене, доцільно розглянути сферу послуг, градацію її складових та окреслити основну її дефініцію.

Послуга — це вид діяльності, робіт, у процесі виконання яких не створюється новий матеріальноуречевлений продукт, якого раніше не було, але змінюється якість вже створеного продукту. Послуги поділяються на: базові, додаткові та спеціальні послуги. До базових послуг належать ті, які є

основою надання послуги певного виду, наприклад телефонний зв'язок чи Інтернет. Додаткові послуги поділяються на платні (можливість дистанційного замовлення, відмови чи керування процесом надання послуг) та без коштовні. Спеціальні послуги надаються на замовлення державних установ, комерційних підприємств, фізичних осіб [3, с. 80]. Разом з наведеною класифікацією існує наступна градація складових сфери послуг: сфера послуг матеріального виробництва (транспорт, зв'язок, побутове обслуговування); сфера послуг духовного життя (освіта, фізична культура, наука, мистецтво); послуги соціальної сфери (торгівля, житловокомунальне обслуговування, охорона здоров'я) [8].

Сфера послуг — система галузей народного господарства, продукти, споживча вартість яких виражається в наданні зручностей. У сфері послуг праця не матеріалізується в речах. Процес виробництва послуг, як правило, збігається з їх споживанням [4, с. 547]. З часу виокремлення сфери послуг як сфери народного господарства недотримання вимог закону її випереджаючого зростання гальмує розвиток усього народного господарства, зменшує загальний обсяг предметів споживання, вартість сукупного продукту, творчий потенціал суспільства. Розвиток сфери послуг гальмується вузьким внутрішнім ринком на її товари через тотальне зубожіння переважної більшості населення, різке підвищення цін на платні послуги та інше [5, с. 544–545].

Є різні підходи до класифікації послуг. Порадник зі складання платіжного балансу МВФ, яким користуються усі країни світу, відносить до торгових (тобто міжнародних) послуг такі їх види та підвиди: транспорт (пасажирський і вантажний), поїздки (ділові і особисті), зв'язок, будівництво, страхування, фінансові послуги, роялті та ліцензійні платежі, інші бізнес-послуги (посередницькі послуги, лізинг та інші ділові, професійні і технічні послуги), особисті, культурні та рекреаційні послуги (аудіовізуальні та інші), урядові послуги [9].

Класифікація ГАТТ/ВТО включає понад 600 різновидів послуг. Вона базується на Міжнародній стандартизованій промисловій класифікації, яка прийнята ООН і визнається у багатьох країнах світу. Згідно з цією класифікацією до послуг належать усі товари, які включені у категорії 4—9, а саме: комунальні послуги та будівництво; оптова та роздрібна торгівля, ресторани та готелі, транспортування, зберігання та зв'язок і фінансове посередництво; оборона, охорона здоров'я та громадські роботи; інші комунальні послуги, соціальні та особисті послуги. Саме ця класифікація використовується під час переговорів про лібералізацію міжнародної торгівлі послугами які проходять в рамках ГАТС/ВТО. (GATS — General Agreement on Trade in Services) — це Генеральна угода з торгівлі послугами, яка є головним міжнародним документом, що регулює міжнародну торгівлю послугами у цілому.

Класифікація Світового банку передбачає поділ усіх послуг на дві групи:

— факторні послуги, які включають платежі, що виникають у зв'язку з міжнародним рухом факторів виробництва (доходи та інвестиції, роялті та ліцензійні платежі, зарплата нерезидентам);

— нефакторні послуги, які включають решту видів послуг (транспорт, подорожі та інші нефінансові послуги) [9].

Отже, роль сфери послуг проявляється в тому, що вона:

- є важливим сектором національного і світового господарства;
- відіграє важливу роль у розвитку людського капіталу;
- впливає на функціонування і розвиток матеріального виробництва;
- сприяє збільшенню вільного часу;
- створює можливості для повнішого задоволення і розвитку потреб людей і суспільства;
- є найважливішим елементом формування сучасної якості життя;

— забезпечує якість економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності країни [10, с. 292].

Туристичний сегмент у складі ринку послуг світового господарства займає четверте місце за обсягами формування ВВП. Туристичний бізнес забезпечує більше 13% міжнародних інвестицій і надає державній скарбниці у вигляді податкових надходжень 507 млрд. дол.

Однією з проблемних галузей для України довго залишалась туристична, оскільки протягом досить довгого періоду часу спостерігається збільшення розриву між обсягами доходів і надходжень до бюджету та відтоком грошових коштів з країни, що прямо або побічно продукуються імпортом туристичних послуг – від переказів платежів іноземним туроператорам й іншим суб'єктам приймаючої сторони до особистих витрат туристів, що не враховуються офіційною статистикою.

Україна не мала досвіду створення цілісних інфраструктурних проектів в туристичній сфері, оскільки туристична галузь не була пріоритетною для країни. Досить зазначити, що частина обсягу наданих туристичних послуг в 2010 р. складала всього 5 455 млн. грн, або приблизно 1,58% від сумарного ВВП країни; а близько 3,8 тис. туристичних підприємств забезпечили надходження до державного бюджету на рівні 174 млн. грн. Всесвітній економічний форум оцінив ступінь значущості туристичної галузі для економіки України нижче середнього рівня (всього лише 5,6% становить сукупний обсяг витрат і надходжень, вироблених суб'єктами туристичної сфери, від ВВП країни), хоча максимально можливий показник склав більше 30% (табл. 1). Зрозуміло, у кожної країни існує своя спеціалізована ніша на світовому ринку, проте ситуація, що складається зараз в Україні, не може не викликати занепокоєння.

Таблиця 1

**Частка витрат і надходжень, вироблених суб'єктами туристичної сфери,
від ВВП країни, 2013 р.**

Країни	Частка, %
Барбадос, Албанія, Маврикій, Чорногорія, Йорданія	20 і вище
Хорватія, Кіпр, Ямайка, Мальта, Люксембург, Камбоджа, Гонконг, Гамбія, Бурунді, Монголія, Сінгапур, Болгарія, Домініканська республіка, Киргизстан, Марокко, Малайзія, Гайана, Танзанія, Коста-Ріка	10-19
Ісландія, Гана, Єгипет, Молдова, Катар, Туніс, ОАЕ, Таїланд, Бахрейн, Естонія, Австрія, Словенія, Намібія, Панама, Сирія, Сальвадор, Гондурас, Ботсвана, Нікарагуа, Нова Зеландія, Португалія, Вірменія, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Гватемала, Греція, Литва, Чехія, Латвія, Ірландія, Кувейт, Швеція, Україна, Бруней, Угорщина, Грузія, Іспанія, Пуерто-Ріко, Чад, Швейцарія, Мавританія	5-9

В економічній теорії широко використовується поняття втраченої вигоди, що в найпростішому тлумаченні означає недоотриманий підприємством прибуток через його пасивність, невиконання певних операцій. Поняття шансів є більш містким і одночасно вузько спрямованим, що вказує на той самий недоотриманий прибуток, але в результаті невикористання сприятливих умов, що склалися в певний час в певному середовищі (зокрема, просторово-географічний регіон, правове, соціальне, конкурентне середовище чи інший вид оточення). Недоотриману вигоду можна зменшити в будь-який момент часу, почавши відповідну діяльність, а шанси з'являються не завжди передбачувано, і можливість їх використання залежить від своєчасності залучення господарюючого суб'єкта будь-якого рівня і прийняття заданих правил щодо реалізації необхідних заходів. Втрати від інертності в останньому випадку є незрівнянно вищими, оскільки шанси майже завжди надаються один раз.

У 2012 р. наша країна отримала унікальний шанс заявити про свій туристичний (відповідно, культурно-історичний, природний, рекреаційний, інноваційний) потенціал як мінімум в європейському регіоні (мова йде про проведення чемпіонату Європи з футболу на території України), проте

підхід до підготовки короткострокового (за тривалістю не більше тижня) заходу був сумнівним стосовно забезпечення подальшої ефективності роботи новостворених або відреставрованих об'єктів, насамперед засобів розміщення.

Варіанти подальшої експлуатації інтенсивно підготовленої інфраструктури практично не були передбачені, що очікувано призвело до вимушеного простою об'єктів капітального будівництва. Засоби, залучені з державного бюджету і цільових недержавних фондів на розроблення туристичних комплексів, особливо в східних регіонах України, перетворилися на мертві в непотрібних, за сутністю, для економіки області та країни об'єктах.

Державна стратегія розвитку туризму в Україні передбачає посилення співпраці і розширення обсягів обміну продукцією, технологіями та досвідом управління з країнами Європейського Союзу (ЄС), так само як і зовнішньоекономічну діяльність в інших стратегічних галузях і напрямках. Тому важливою складовою макрорегіонального аналізу стає кількісна та якісна оцінка не лише відносин України з важливими сторонами, а й уміння виділити національні економіки з найбільш схожими на вітчизняні умови з метою встановлення пріоритетів стратегічного партнерства. Наприклад, дослідники неодноразово виділяють критичні процеси відтоку коштів за кордон через перевищення обсягів виїзних туристичних потоків над в'їзними, (табл.2), однак дана тенденція характерна не тільки для України, але й для деяких країн ЄС. Натомість позитивний досвід залучення туристів в регіон також слід переймати у країн, що володіють схожими з Україною рекреаційними ресурсами. Крім того, в умовах посилення бар'єрів всередині глобального економічного простору, які формуються сьогодні, виникає необхідність застосовувати інструментарій аналізу і регулювання замкнутих регіональних економік.

Туристичні потоки в Україні впродовж 2000-2014 рр., осіб

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон - разом	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну - разом	Кількість туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності України - разом	Із загальної кількості туристів:			
				Іноземні туристи	Туристи – громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи	Кількість екскурсантів
2000	13422320	6430940	2013998	377871	285353	1350774	1643955
2001	14849033	9174166	2175090	416186	271281	1487623	1874233
2002	14729444	10516665	2265317	417729	302632	1544956	1991688
2003	14794932	12513883	2856983	590641	344332	1922010	2690810
2004	15487571	15629213	1890370	436311	441798	1012261	1502031
2005	16453704	17630760	1825649	326389	566942	932318	1704562
2006	16875256	18935775	2206498	299125	868228	1039145	1768790
2007	17334653	23122157	2863820	372455	336049	2155316	2393064
2008	15498567	25449078	3041655	372752	1282023	1386880	2405809
2009	15333949	20798342	2290097	282287	913640	1094170	1909360
2010	17180034	21203327	2280757	335835	1295623	649299	1953497
2011	19773143	21415296	2199977	234271	1250068	715638	823000
2012	21432836	23012823	3033647	269969	1956483	807195	865026
2013	23761287	24671227	3454316	232311	2519390	702615	657924
2014	22437671	12711507	2425089	17070	2085273	322746	1174702

Джерело: складено за даними [6]

Динаміка туристичних потоків свідчить про зміщення акцентів розвитку туристичного ринку на виїзний туризм з поступовою переорієнтацією інтересів туристів на екскурсійний сектор та самостійний туризм. Виявлена тенденція збігатиметься у коротко- та середньостроковій перспективі, не в останню чергу, через військовий конфлікт на Сході України. У 2017 році розвиток туризму окреслювали як пріоритетний напрямок національної економіки.

Економічна криза останніх років спричинила необхідність структурної перебудови економіки країни, загалом, та окремих її сфер, зокрема. Підприємства туризму, створюючи продукт вторинної потреби,

змушені переходити до господарювання в екстремальних реаліях аморфного ринку.

Функціонування в умовах жорсткої конкуренції, боротьби за кожного клієнта, ускладнення економічної кон'юнктури призвело до необхідності реорганізації бізнес-процесів, диверсифікації послуг, економії ресурсів, поліпшення якості продукту турагентів та туроператорів.

Погоджуючись з автором [1] визначаємо сутність туристичної послуги у таких взаємопов'язаних аспектах:

– діяльнісному – як цілеспрямована праця людей, результатом якої є кінцевий продукт, що не має натурально-речової форми і покликаний задовольняти потреби споживачів (підприємств - суб'єктів господарювання, окремих осіб чи суспільства);

– категоріальному – у вигляді конкретного результату економічно доцільної діяльності, яка полягає у зміні споживчих характеристик послуги в процесі взаємовідносин між учасниками туристичного ринку;

– галузевому – з погляду сфери господарювання підприємств, які створюють конкретні види послуг;

– грошовому – стосовно витрат грошових коштів споживача на придбання туристичних послуг.

Гнучкість категорії "послуга" та специфічність характеристик туристичного продукту як сукупності послуг конкретного галузевого спрямування дозволяє розглядати туристичну галузь як саме той шанс, який сприятиме ефективному розвитку національної економіки та успішній інтеграції України у світове господарство.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Однією з рушійних сил інтеграції національної економіки пропонується розглядати туризм, що самим своїм розвитком сприяє посиленню соціальних зв'язків, мобільності людей за географічним, духовним та емоційним змістом.

Вважаємо доцільним аналізувати туристичну галузь з її сукупністю готельних та інших засобів розміщення, засобів транспорту, об'єктів громадського харчування, об'єктів і засобів розваг, об'єктів пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного і іноземного призначення, організацій здійснюючих туроператорську і турагентську діяльність та надаючих екскурсійні послуги гідів-перекладачів як особливу макрологістичну систему, котра формується урядовими інституціями, організаціями і об'єднаннями, а також іншими структурами на території двох і більше країн.

Саме наявність широкого кола структурних підрозділів туристичної галузі за умов ефективного туристичного менеджменту сприятиме розширенню мережі міждержавних соціальних зобов'язань щодо інтеграції національних економік та їх доступу до світового доходу.

Література

1. Височан О.С. Туризм як система / О.С. Височан // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник національного університету "Львівська політехніка". – 2014. - №797. – 25-38с.
2. Гомольська Н.І. Світове господарство. Зовнішньоекономічна політика / Макроекономіка: Навч. посібник / П.Ю. Буряк – кер-к авт. колективу та науковий редактор. – Львів: ІНТЕРЕКО, 2001. – 448 с.
3. Герасимчук В. Г. Міжнародна економіка : навч. посіб. / В. Г. Герасимчук, С. В. Войткл. — К. : Знання, 2009. — 302 с.
4. Генеза ринкової економіки (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси, банки, інвестиції, біржова діяльність): Терміни, поняття персоналії / укладачі : В. С. Іфтемічук, В. А. Григор'єв, М. І. Маниліч, Г. Д. Шута ; [за наук. ред. Г. І. Башнянина і В. С. Іфтемічука]. — К.: Магнолія плюс, 2004. — 688 с.

5. Данилишин Б. М. Сфера та ринок послуг у контексті соціальної модифікації суспільства / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко, Я. В. Остафійчук. — К. : ЗАТ «Ніч лава», 2005. — 328 с.
6. Дані державної служби статистики України: туристичні потоки. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm
7. Кочетов Э.Г. Глобалистика: Теория, методология, практика: Учебник для вузов. — М.: Издательство НОРМА. — ИНФРА.М), 2002. — 672с.
8. Кучин С. П., Сарматицька Н. В. Особливості та перспективи розвитку сфери послуг в Україні / Економіка та управління національним господарством. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. № 3(15). — 2011. — 43-46 с.
9. Сфера послуг в системі сучасного господарювання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5594001/>
10. Філіпенко А. Основні проблеми економіки розвитку : пер. з англ. / А. Філіпенко, В. Геєць, І. Крючкова, Е. Ліанова, В. Опарін, В. Федорова. — К. : Либідь, 2003. — 684 с.